TEISINGUMO TEISMO (šeštoji kolegija) SPRENDIMAS

2020 m. vasario 13 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Direktyva (ES) 2016/343 – Nekaltumo prezumpcija ir teisė dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme – 8 straipsnio 1 ir 2 dalys – Nacionalinės teisės akte nustatytos bylos nagrinėjimo kaltinamajam nedalyvaujant sąlygos – Kaltinamųjų nedalyvavimas tam tikruose teismo posėdžiuose dėl nuo jų valios priklausančių arba nepriklausančių priežasčių – Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą“

Byloje C-688/18

dėl *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas, Bulgarija) 2018 m. spalio 22 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2018 m. lapkričio 6 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš

TX,

UW

TEISINGUMO TEISMAS (šeštoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas M. Safjan (pranešėjas), teisėjai L. Bay Larsen ir C. Toader,

generalinis advokatas P. Pikamäe,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos L. Inez Fernandes, P. Barros da Costa, L. Medeiros ir D. Pires,

– Europos Komisijos, atstovaujamos R. Troosters ir Y. Marinova,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

* Proceso kalba: bulgarų.

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016, p. 1) 8 straipsnio 1 ir 2 dalių išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant baudžiamąją bylą, iškeltą TX ir UW dėl jų dalyvavimo organizuotos nusikalstamos grupės veikloje.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2016/343 9, 33–37, 44 ir 47 konstatuojamosiose dalyse numatyta:

„(9) šia direktyva siekiama sustiprinti teisę į teisingą bylos nagrinėjimą baudžiamajame procese, nustatant bendras būtiniausias taisykles dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant bylą teisme aspektų;

<…>

(33) teisė į teisingą bylos nagrinėjimą yra vienas iš pagrindinių principų demokratinėje visuomenėje. Įtariamųjų ir kaltinamųjų teisė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme yra pagrįsta ta teise ir turėtų būti užtikrinta visoje [Europos] Sąjungoje;

(34) jeigu įtariamieji ar kaltinamieji dėl nuo jų nepriklausančių priežasčių negali dalyvauti bylą nagrinėjant teisme, jie turėtų turėti galimybę per nacionalinėje teisėje nustatytą laikotarpį paprašyti surengti bylos nagrinėjimą kitą dieną;

(35) įtariamųjų ir kaltinamųjų teisė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme nėra absoliuti. Tam tikromis sąlygomis įtariamieji ir kaltinamieji turėtų turėti galimybę aiškiai arba nebyliai [tiesiogiai arba netiesiogiai], tačiau nedviprasmiškai [aiškiai] tos teisės atsisakyti;

(36) tam tikromis aplinkybėmis turėtų būti galima priimti sprendimą, kuriuo įtariamasis arba kaltinamasis pripažįstamas kaltu ar nekaltu, netgi tuomet, kai atitinkamas asmuo nedalyvauja bylą nagrinėjant teisme. Taip gali būti tuo atveju, kai įtariamasis arba kaltinamasis buvo laiku informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo pasekmes ir, nepaisant to, į bylos nagrinėjimą neatvyksta. Įtariamojo arba kaltinamojo informavimas apie bylos nagrinėjimą teisme turėtų reikšti asmenišką teismo šaukimo jam įteikimą arba oficialios informacijos apie bylos nagrinėjimo teisme laiką ir vietą suteikimą tam asmeniui kitomis priemonėmis tokiu būdu, kuris jam suteikia galimybę sužinoti apie bylos nagrinėjimą teisme. Įtariamojo arba kaltinamojo informavimas apie neatvykimo pasekmes visų pirma turėtų reikšti to asmens informavimą apie tai, jog sprendimas gali būti priimtas jam neatvykus į bylos nagrinėjimą teisme;

(37) taip pat turėtų būti galima vykdyti teismo posėdį, kuriame gali būti priimtas sprendimas, kuriuo asmuo pripažįstamas kaltu ar nekaltu, įtariamajam ar kaltinamajam nedalyvaujant, kai tas asmuo buvo informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme ir suteikė įgaliojimą savo paties pasirinktam arba valstybės paskirtam advokatui atstovauti jam bylos nagrinėjime teisme, ir kuris atstovavo įtariamajam arba kaltinamajam;

<…>

(44) Sąjungos teisės veiksmingumo principas reikalauja, kad valstybės narės numatytų tinkamas ir veiksmingas pažeistų teisių, kurios asmenims suteiktos pagal Sąjungos teisę, gynimo priemones. Veiksminga teisių gynimo priemonė, kuria galima pasinaudoti bet kurios iš šioje direktyvoje nustatytų teisių pažeidimo atveju, turėtų užtikrinti, kad įtariamųjų arba kaltinamųjų padėtis kuo labiau atitiktų tą padėtį, kurioje jie būtų, jeigu pažeidimo būtų nebuvę, taip apsaugant teisę į teisingą bylos nagrinėjimą ir teises į gynybą;

<…>

(47) šia direktyva puoselėjamos [Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, toliau – Chartija] ir [1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytoje Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, toliau – EŽTK] pripažįstamos pagrindinės teisės ir principai, įskaitant kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio uždraudimą, teisę į laisvę ir saugumą, teisę į privatų ir šeimos gyvenimą, teisę į asmens neliečiamybę, vaiko teises, neįgaliųjų asmenų integravimą, teisę į veiksmingą teisinę gynybą ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, nekaltumo prezumpciją ir teises į gynybą. Taip pat reikėtų visų pirma atsižvelgti į Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutartis) 6 straipsnį, pagal kurį Sąjunga pripažįsta [Chartijoje] išdėstytas teises, laisves ir principus, ir pagal kurį pagrindinės teisės, kurias garantuoja EŽTK ir kurios kyla iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, sudaro Sąjungos teisės bendruosius principus[.]“

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje „Dalykas“ nustatyta:

„Šioje direktyvoje nustatomos bendros būtiniausios taisyklės dėl:

a) tam tikrų nekaltumo prezumpcijos baudžiamajame procese aspektų;

b) teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme.“

5 Minėtos direktyvos 8 straipsnio „Teisė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme“ 1 ir 2 dalyse numatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji ir kaltinamieji turėtų teisę dalyvauti nagrinėjant jų bylą teisme.

2. Valstybės narės gali numatyti, kad bylos nagrinėjimas teisme, kurio metu gali būti priimtas sprendimas, kuriuo įtariamasis ar kaltinamasis pripažįstamas kaltu ar nekaltu, gali būti surengtas jam nedalyvaujant, jei:

a) įtariamasis arba kaltinamasis buvo laiku informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo pasekmes arba

b) įtariamajam arba kaltinamajam, kuris buvo informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme, atstovauja įgaliotas advokatas, kurį pasirinko įtariamasis ar kaltinamasis arba kurį paskyrė valstybė.“

Bulgarijos teisė

6 *Nakazatelno-protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas, toliau – NPK) 55 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Kaltinamasis turi šias teises:

<…>

dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme <…>“

7 NPK 94 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Gynėjas privalo dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme, kai

<…>

8) nagrinėjant bylą nedalyvauja kaltinamasis;

<…>“

8 NPK 247 b straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Teisėjo pranešėjo nurodymu kaltinamojo akto kopija įteikiama kaltinamajam. Įteikiant kaltinamąjį aktą kaltinamajam pranešama apie parengiamojo posėdžio vietą ir laiką, 248 straipsnio 1 dalyje nurodytus klausimus, jo teisę atvykti su gynėju, taip pat apie galimybę, kad jam būtų paskirtas gynėjas 94 straipsnio 1 dalyje numatytais atvejais, ir apie tai, kad byla gali būti nagrinėjama ir išspręsta jam nedalyvaujant, jei įvykdytos 269 straipsnyje nustatytos sąlygos.“

9 NPK 269 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Bylose, kuriose kaltinamajam pareikšti kaltinimai dėl sunkaus nusikaltimo, jo dalyvavimas teismo posėdyje privalomas.

2. Teismas gali įpareigoti kaltinamąjį atvykti ir tais atvejais, kai nereikalaujama, kad jis dalyvautų, jeigu jo dalyvavimas būtinas siekiant nustatyti objektyvią tiesą.

3. Kai tai netrukdo nustatyti objektyvios tiesos, byla gali būti išspręsta kaltinamajam nedalyvaujant, jeigu:

<…>

3) jam buvo tinkamai įteiktas šaukimas į teismo posėdį, jis nenurodė pagrįstų priežasčių, pateisinančių jo neatvykimą, ir buvo laikomasi 247b straipsnio 1 dalyje nurodytos procedūros;

<…>“

10 NPK 423 straipsnyje nustatyta:

„1. Teisiamajame posėdyje nedalyvavęs nuteistasis gali prašyti atnaujinti baudžiamąją bylą, remdamasis tuo, kad jis nedalyvavo ją nagrinėjant, per šešis mėnesius nuo tada, kai nuteistasis sužinojo apie galutinį apkaltinamąjį nuosprendį, arba nuo kurios nors valstybės faktinio jo perdavimo Bulgarijos Respublikai. Prašymas patenkinamas, išskyrus, pirma, jei nuteistasis pasislėpė po to, kai vykdant ikiteisminį tyrimą jam pareikštų kaltinimų, todėl 247b straipsnio 1 dalyje numatyti veiksmai negalėjo būti įvykdyti, arba, antra, po to, kai minėti veiksmai buvo įvykdyti, nuteistasis teismo posėdyje nedalyvavo be pagrįstos priežasties.

2. Šis prašymas nesustabdo nuosprendžio vykdymo, nebent teismas nuspręstų kitaip.

3. Baudžiamoji byla neatnaujinama, jei nuteistasis, dėl kurio nuosprendis priimtas jam nedalyvavus, neatvyksta į teismo posėdį be pagrįstos priežasties.

<…>“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

11 *Spetsializirana prokuratura* (Specialiųjų bylų prokuratūra, Bulgarija) pradėjo trylikos asmenų baudžiamąjį persekiojimą dėl jų, kaip organizuotos nusikalstamos grupės, suburtos siekiant vykdyti žmogžudystes, plėšimus ir vagystes, taip pat kitus šios grupės nusikaltimus, organizatorių ir (arba) narių veiksmų. Du iš šių kaltinamųjų yra TX ir UW, kaltinami dalyvavę minėtos organizuotos nusikalstamo grupės veikloje, t. y. padarę nusikalstamas veikas, už kurias baudžiama laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.

12 TX ir UW buvo supažindinti su sąlygomis, kuriomis teismo posėdis gali vykti jiems nedalyvaujant, t. y. kai kaltinamieji neatvyksta be pateisinamos priežasties; tokiu atveju galutinis sprendimas byloje kaltinamiesiems yra privalomas ir jie negali jo apskųsti, motyvuodami tuo, kad asmeniškai nedalyvavo teismo posėdyje.

13 TX ir UW bylas nagrinėjant *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamųjų bylų teismas, Bulgarija), iš pradžių buvo surengti septyni teismo posėdžiai. Per kiekvieną iš šių posėdžių bylos nagrinėjimas buvo atidedamas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepradėjo teisminio tyrimo ir įrodymų rinkimo, nes posėdžių dienomis tam tikri kaltinamieji negalėjo juose dalyvauti dėl ligos. Šis teismas patikrino šio nedalyvavimo teismo posėdžiuose priežastis, tačiau, nepaisant didelių abejonių, vis dėlto negalėjo paneigti šių kaltinamųjų nedalyvavimo teismo posėdžiuose pagrįstumo.

14 2017 m. balandžio 19 d. ir 26 d. aktais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė nuomonę dėl galimybės pagrindinėje byloje surengti teismo posėdį šiems kaltinamiesiems nedalyvaujant.

15 Šiuo klausimu, pirma, jis konstatavo, kad, kiek tai susiję su inkriminuojamais nusikaltimais, šių kaltinamųjų dalyvavimas nebuvo būtinas „siekiant nustatyti objektyvią tiesą“, kaip tai suprantama pagal nacionalinės teisės aktą.

16 Antra, dėl pagrindinės bylos nagrinėjimo nedalyvaujant vienam iš kaltinamųjų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis nacionaliniu įstatymu, nustatė tokias sąlygas:

– privalomas suinteresuotojo asmens advokato dalyvavimas ir veiksminga jo gynyba,

– posėdžio protokolo kopija, kuri leistų suinteresuotajam asmeniui susipažinti su jam nedalyvaujant atliktais teisminio tyrimo veiksmais ir surinktais įrodymais,

– galimybė suinteresuotajam asmeniui pareikšti pageidavimą, kad šie įrodymai būtų iš naujo renkami jam dalyvaujant,

– teisė suinteresuotajam asmeniui, neatvykusiam į teismą dėl nuo jo valios nepriklausančios priežasties, kad veiksmai būtų pakartotinai atlikti jam dalyvaujant,

– teisė suinteresuotajam asmeniui, neatvykusiam į teismą dėl nuo jo valios priklausančios priežasties, kad jo prašymu atlikti veiksmai būtų pakartoti tuo atveju, kai jo dalyvavimas tiriant konkretų įrodymą yra būtinas jo interesams apsaugoti.

17 Per dvylika posėdžių, surengtų po 2017 m. balandžio 19 d. ir 26 d. aktų, kai kurie kaltinamieji nedalyvavo dėl įvairių priežasčių.

18 Į 2018 m. gegužės 16 d. teismo posėdį TX neatvyko dėl nuo jo nepriklausančios priežasties, t. y. ligos. UW atvykti į šį posėdį nenorėjo. Abiem atstovavo jų įgalioti advokatai. Kaltinamiesiems buvo išsiųstos šio teismo posėdžio protokolo kopijos, kad jie galėtų susipažinti su jiems nedalyvaujant ištirtais įrodymais.

19 Į kitą 2018 m. gegužės 30 d. teismo posėdį TX ir UW atvyko. Pasitarę su advokatais jie pareiškė, kad susipažino su 2018 m. gegužės 16 d. posėdžio protokolu ir jiems nedalyvaujant ištirtais įrodymais ir nepageidauja, kad šie įrodymai būtų dar kartą ištirti jiems dalyvaujant. Veiksmai, atlikti jiems nedalyvaujant, nebuvo pakartoti.

20 TX, vėl dėl ligos, neatvyko į 2018 m. spalio 1 d. vykusį posėdį. Šiame posėdyje jam atstovavo advokatas. Nedalyvaujant TX, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ištyrė tam tikrus įrodymus ir, be kita ko, apklausė pagrindinį kaltinimo liudytoją, kuriam šaukimas į posėdį įteiktas prokuratūros prašymu. Šio posėdžio protokolo kopija buvo nusiųsta TX, kad jis galėtų susipažinti su jam nedalyvaujant atliktu įrodymų tyrimu.

21 TX dalyvavo kitame 2018 m. spalio 17 d. įvykusiame teismo posėdyje. Pasitaręs su advokatu jis pareiškė, kad susipažino su 2018 m. spalio 1 d. teismo posėdžio protokolu ir jam nedalyvaujant ištirtais įrodymais ir pageidauja asmeniškai dalyvauti apklausiant pagrindinį kaltinimo liudytoją. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patenkino šį prašymą ir papildomai apklausė šį liudytoją. TX turėjo galimybę visapusiškai dalyvauti šioje apklausoje ir pateikti visus klausimus, kuriuos norėjo pateikti.

22 Dėl UW prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, siekiant pradėti baudžiamosios bylos nagrinėjimą kaltinamajam nedalyvaujant po to, kai su byla susipažinęs kaltinamasis duoda tam sutikimą, nacionalinės teisės aktuose numatytas šio asmens informavimas apie bylos nagrinėjimo eigą, jo neatvykimo į teismo posėdžius pasekmės ir privalomas advokato dalyvavimas; šios garantijos numatytos ir Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalies a ir b punktuose.

23 Minėtas teismas pabrėžia, kad jam kyla abejonių dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų atitikties Sąjungos teisei, be kita ko, atsižvelgiant į Direktyvos 2016/343 35 konstatuojamąją dalį, ir kad šios abejonės susijusios su sąlygomis, kuriomis galima teisėtai atsisakyti dalyvauti nagrinėjant bylą.

24 Dėl TX, kuris nedalyvavo tam tikruose teismo posėdžiuose dėl nuo jo valios nepriklausančių priežasčių, t. y. dėl ligos, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad, atsižvelgiant į Direktyvos 2016/343 34 konstatuojamąją dalį, galima konstatuoti jo teisės dalyvauti baudžiamajame procese pažeidimą, nes jo nedalyvavimas buvo pateisintas. Šiam teismui kyla klausimas, ar toks pažeidimas iš tikrųjų padarytas, nepaisant veiksmų, kurie buvo atlikti po šių posėdžių TX prašymu.

25 Šiuo klausimu dėl 2018 m. gegužės 16 d. posėdžio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar TX pareiškimas, kuriuo neprašoma pakartoti atliktų veiksmų, yra teisėtas teisės dalyvauti nagrinėjant bylą atsisakymas ir ar Direktyvos 2016/343 35 konstatuojamojoje dalyje numatyta galimybė atsisakyti dalyvauti nagrinėjant bylą taikoma ir jau atliktiems procesiniams veiksmams. Dėl 2018 m. spalio 1 d. vykusio posėdžio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar prokuratūros prašymu pakviesto kaltinimo liudytojo papildoma apklausa, atlikta dalyvaujant TX, pakankama, atsižvelgiant į Direktyvos 2016/343 44 konstatuojamąją dalį.

26 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad TX ir UW advokatai dalyvavo visuose pagrindinėje byloje vykusiuose posėdžiuose.

27 Tokiomis aplinkybėmis *Spetsializiran nakazatelen sad* (Specializuotas baudžiamasis teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 1 ir 2 dalis, siejamas su šios direktyvos 35 ir 44 konstatuojamosiomis dalimis, kaltinamojo teisė dalyvauti nagrinėjant bylą yra pažeista, jeigu vienas iš teismo posėdžių baudžiamajame procese įvyko kaltinamajam nedalyvaujant, šis buvo tinkamai informuotas apie teismo posėdį ir neatvykimo pasekmes ir buvo ginamas pasirinkto advokato, kai:

a) kaltinamasis neatvyko dėl nuo jo priklausančios priežasties (t. y. nusprendė nedalyvauti konkrečiame teismo posėdyje);

b) kaltinamasis neatvyko dėl nuo jo nepriklausančios priežasties (t. y. ligos), vėliau buvo informuotas apie jam nedalyvaujant atliktus veiksmus ir, žinodamas faktinę padėtį, nusprendė ir pareiškė, kad:

– nekvestionuoja šių veiksmų teisėtumo, remdamasis savo neatvykimu, ir nereikalauja jų atlikti dar kartą jam dalyvaujant,

– nori dalyvauti atliekant šiuos veiksmus, ir dėl to teismas dar kartą apklausė kaltinamojo nurodytą asmenį ir kaltinamajam suteikė galimybę tinkamai dalyvauti šioje apklausoje?“

Dėl prejudicinio klausimo

28 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamas nacionalinis įstatymas, kuriame numatyta, kad tuo atveju, kai kaltinamasis buvo laiku informuotas apie teismo posėdį ir nedalyvavimo jame pasekmes, šiam asmeniui atstovavo jo pasirinktas ir įgaliotas advokatas, nes jo teisė dalyvauti nagrinėjant bylą nepažeista, kai:

– jis aiškiai nusprendė nedalyvauti viename iš nagrinėjant jo bylą surengtų teismo posėdžių, arba

– į vieną iš šių posėdžių jis neatvyko dėl priežasties, kurios negali kontroliuoti, po šio posėdžio jam buvo pranešta apie veiksmus, atliktus jam nedalyvaujant, ir žinodamas tai jis nusprendė, kad nesirems savo nedalyvavimu teismo posėdyje, ginčydamas šių veiksmų teisėtumą, arba kad norėtų dalyvauti atliekant šiuos veiksmus ir dėl to bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas pakartojo minėtus veiksmus, be kita ko, atliko papildomą liudytojo apklausą, kurioje kaltinamasis turėjo galimybę dalyvauti.

29 Pirmiausia reikia pažymėti, kad Direktyvos 2016/343 tikslas, kaip matyti iš jos 1 straipsnio ir 9 konstatuojamosios dalies, yra nustatyti bendras būtiniausias taisykles, taikomas baudžiamajame procese, dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant bylą teisme aspektų (2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Milev*, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, 45 punktas ir 2019 m. rugsėjo 5 d. Sprendimo *AH ir kt. (Nekaltumo prezumpcija)*, C-377/18, EU:C:2019:670, 38 punktas).

30 Be to, svarbu priminti, kad ši direktyva, atsižvelgiant į ja siekiamą minimalų suderinimą, negali būti aiškinama taip, kad ji yra visapusiška ir išsami priemonė (šiuo klausimu žr. 2019 m. vasario 12 d. Nutarties *RH*, C-8/19 PPU, EU:C:2019:110, 59 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

31 Šiuo klausimu minėtos direktyvos 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji ir kaltinamieji turėtų teisę dalyvauti nagrinėjant bylą teisme.

32 Tos pačios direktyvos 35 konstatuojamojoje dalyje patikslinama, kad įtariamųjų ir kaltinamųjų teisė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme nėra absoliuti ir kad tam tikromis sąlygomis įtariamieji ir kaltinamieji turėtų turėti galimybę tiesiogiai arba netiesiogiai, tačiau aiškiai, tos teisės atsisakyti.

33 Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog valstybės narės gali numatyti, kad bylos nagrinėjimas teisme, per kurį gali būti priimtas sprendimas, kuriuo įtariamasis ar kaltinamasis pripažįstamas kaltu ar nekaltu, gali būti surengtas jam nedalyvaujant, jeigu pagal šios nuostatos a punktą įtariamasis arba kaltinamasis buvo laiku informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme ir neatvykimo pasekmes arba jeigu pagal šios nuostatos b punktą įtariamajam arba kaltinamajam, kuris buvo informuotas apie bylos nagrinėjimą teisme, atstovauja įgaliotas advokatas, kurį pasirinko įtariamasis ar kaltinamasis arba kurį skyrė valstybė.

34 Be to, Direktyvos 2016/343 47 konstatuojamojoje dalyje įtvirtinta, kad šia direktyva gerbiamos Chartijoje ir EŽTK pripažintos pagrindinės teisės ir principai, įskaitant teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, nekaltumo prezumpciją ir teisę į gynybą.

35 Kaip matyti iš šios direktyvos 33 konstatuojamosios dalies, įtariamųjų ar kaltinamųjų teisė dalyvauti nagrinėjant bylą teisme grindžiama teise į teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtinta EŽTK 6 straipsnyje, kurį atitinka Chartijos 47 straipsnio antra ir trečia pastraipos ir 48 straipsnis, kaip nurodyta Su Pagrindinių teisių chartija susijusiuose išaiškinimuose (OL C 303, 2007, p. 17).

36 Šiuo klausimu iš Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos matyti, kad viešas teismo posėdis yra pagrindinis EŽTK 6 straipsnyje įtvirtintas principas. Šis principas ypač svarbus baudžiamosios teisės srityje, kur paprastai pirmosios instancijos teisme, visiškai atitinkančiame EŽTK 6 straipsnio reikalavimus, teisės subjektas gali teisėtai reikalauti būti „išklausytas“ ir, be kita ko, pasinaudoti galimybe žodžiu pateikti savo gynybos argumentus, išklausyti kaltinimus, iškviesti ir apklausti liudytojus (2006 m. lapkričio 23 d. EŽTT sprendimo *Jussila prieš Suomiją*, CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, 40 punktas ir 2008 m. kovo 4 d. EŽTT sprendimo *Hüseyin Turan prieš Turkiją*, CE:ECHR:2008:0304JUD001152902, 31 punktas).

37 Pagal šią jurisprudenciją nei EŽTK 6 straipsnio tekstas, nei prasmė nekliudo asmeniui savo noru tiesiogiai ar netiesiogiai atsisakyti teisingo bylos nagrinėjimo garantijų. Vis dėlto teisės dalyvauti teismo posėdyje atsisakymas turi būti aiškiai nustatytas ir jam turi būti taikomos minimalios garantijos, atitinkančios jo svarbą. Be to, jis neturi prieštarauti jokiam svarbiam viešajam interesui (2006 m. kovo 1 d. EŽTT sprendimo *Sejdovic prieš Italiją*, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 86 punktas ir 2018 m. kovo 13 d. Sprendimo *Vilches Coronado ir kiti prieš Ispaniją*, CE:ECHR:2018:0313JUD005551714, 36 punktas).

38 Pagrindinėje byloje kelių asmenų baudžiamasis persekiojimas buvo pradėtas dėl to, kad jie vadovavo organizuotai nusikalstamai grupei ir (arba) dalyvavo jos veikloje. Pradinėje proceso stadijoje kaltinamieji, remiantis nacionalinės teisės aktu, buvo informuoti apie sąlygas, kuriomis teismo posėdis galėtų vykti ir be jų, jeigu jie nagrinėjant bylą nedalyvautų be pagrįstos priežasties. Kaltinamųjų advokatai dalyvavo visuose nagrinėjant bylą vykusiuose teismo posėdžiuose.

39 Prejudiciniu klausimu, pirma, siekiama sužinoti dėl situacijos, kai kaltinamasis sąmoningai atsisako atvykti į vieną iš teismo posėdžių.

40 Atsižvelgiant į pačią Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalies formuluotę, reikia pažymėti, kad tokioje byloje, kaip pagrindinė, buvo laikytasi tiek šios nuostatos a punkte, tiek jos b punkte numatytų sąlygų.

41 Be to, iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad UW atsisakymo teisės dalyvauti teismo posėdyje atveju buvo užtikrintos minimalios jo svarbą atitinkančios garantijos ir kad šis atsisakymas neprieštarauja jokiam svarbiam viešajam interesui.

42 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad pagal Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 2 dalį nedraudžiamas nacionalinis įstatymas, kuriame numatyta, kad kaltinamojo teisė dalyvauti nagrinėjant bylą nėra pažeidžiama, jeigu jis aiškiai nusprendė nedalyvauti teismo posėdžiuose, surengtuose nagrinėjant bylą, jeigu jam buvo pranešta apie šį posėdį ir per šį posėdį jam atstovavo įgaliotas advokatas.

43 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia dėl situacijos, kai kaltinamasis negalėjo dalyvauti teismo posėdyje dėl nuo jo valios nepriklausančios priežasties, t. y. dėl ligos.

44 Pagal Direktyvos 2016/343 34 konstatuojamąją dalį, jeigu įtariamieji ar kaltinamieji dėl nuo jų nepriklausančių priežasčių negali dalyvauti bylą nagrinėjant teisme, jie turėtų turėti galimybę per nacionalinėje teisėje nustatytą laikotarpį paprašyti surengti bylos nagrinėjimą kitą dieną.

45 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia Teisingumo Teismo, viena vertus, dėl situacijos, kai kaltinamasis, kuris dėl nuo jo valios nepriklausančios priežasties negalėjo atvykti į teismo posėdį ir kuriam buvo pranešta apie veiksmus, atliktus jam šiame teismo posėdyje nedalyvaujant, pranešė, kad nesirems šiuo nedalyvavimu teismo posėdyje, ginčydamas atliktų veiksmų teisėtumą, ir nepageidauja, kad jie būtų pakartoti jam dalyvaujant.

46 Šiomis aplinkybėmis reikia konstatuoti, kad tokia pozicija gali būti laikoma aiškiu teisės dalyvauti atitinkamame teismo posėdyje atsisakymu.

47 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo situaciją, kai kaltinamasis pareiškė pageidaujantis, kad veiksmai, atlikti jam nedalyvaujant, būtų pakartoti, todėl buvo surengta papildoma liudytojo apklausa, kurioje kaltinamasis turėjo galimybę dalyvauti.

48 Šiuo klausimu negalima teigti, kad asmuo, kuriam dalyvaujant buvo pakartoti per posėdžius, į kuriuos jis negalėjo atvykti, atlikti veiksmai, negali būti laikomas nedalyvavęs posėdžiuose.

49 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2016/343 8 straipsnio 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad jomis nedraudžiamas nacionalinis įstatymas, kuriame numatyta, kad tuo atveju, kai kaltinamasis buvo laiku informuotas apie teismo posėdį ir nedalyvavimo jame pasekmes, per šį posėdį šiam asmeniui atstovavo jo pasirinktas ir įgaliotas advokatas, jo teisė dalyvauti nagrinėjant jo bylą teisme nebuvo pažeista, kai:

– jis aiškiai nusprendė nedalyvauti viename iš nagrinėjant jo bylą surengtų teismo posėdžių, arba

– į vieną iš šių posėdžių jis neatvyko dėl priežasties, kurios negali kontroliuoti, po šio posėdžio jam buvo pranešta apie veiksmus, atliktus jam nedalyvaujant, ir žinodamas tai jis nusprendė, kad nesirems savo nedalyvavimu teismo posėdyje, ginčydamas šių veiksmų teisėtumą, arba kad norėtų dalyvauti atliekant šiuos veiksmus ir dėl to bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas pakartojo minėtus veiksmus, be kita ko, atliko papildomą liudytojo apklausą, kurioje kaltinamasis turėjo galimybę dalyvauti.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

50 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (šeštoji kolegija) nusprendžia:

2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo 8 straipsnis 1 ir 2 dalys turi būti aiškinamos taip, kad joms neprieštarauja nacionalinis įstatymas, kuriame numatyta, kad tuo atveju, kai kaltinamasis buvo laiku informuotas apie teismo posėdį ir nedalyvavimo jame pasekmes, per šį posėdį šiam asmeniui atstovavo jo pasirinktas ir įgaliotas advokatas, jo teisė dalyvauti nagrinėjant jo bylą teisme nebuvo pažeista, kai:

– **jis aiškiai nusprendė nedalyvauti viename iš nagrinėjant jo bylą surengtų teismo posėdžių, arba**

– **į vieną iš šių posėdžių jis neatvyko dėl priežasties, kurios negali kontroliuoti, po šio posėdžio jam buvo pranešta apie veiksmus, atliktus jam nedalyvaujant, ir žinodamas tai jis nusprendė, kad nesirems savo nedalyvavimu teismo posėdyje, ginčydamas šių veiksmų teisėtumą, arba kad norėtų dalyvauti atliekant šiuos veiksmus ir dėl to bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas pakartojo minėtus veiksmus, be kita ko, atliko papildomą liudytojo apklausą, kurioje kaltinamasis turėjo galimybę dalyvauti.**

Parašai.